

Plagiointia Suomen korkeakouluissa?

Yliopettaja Erja Moore, erja.moore@pkamk.fi

Korkeakoulut ohjeistavat nettisivuillaan ja opinnäytetöiden ohjeissaan opiskelijat hyvään tieteelliseen käytäntöön. Kun ohjeistuksissa mainitaan plagiointi ja siihen puuttuminen, ohjeiden lukijoilla ajatellaan olevan yhteinen käsitys siitä, mitä plagiointi on. Yksittäisissä plagiointiepäilyissä yksimielisyyden saavuttaminen on kuitenkin monimutkaista, ja plagiointiepäilyyn esittäminen voi johtaa ristiriitoihin korkeakoulun sisällä.

Suomessa plagioinnin määrästä ja sen kehityssuunnasta on eriäviä näkemyksiä. Media on Suomessakin ottanut esille opiskelijoiden tekemän plagioinnin ja sen lisääntymisen, mutta Tutkimuseettinen neuvottelukunta toteaa plagioinnin ylipäättään olevan Suomessa vähäistä (esim. Lötjönen 2008). Kansainvälisesti plagioinnin lisääntyminen on todettu, ja monet korkeakoulut ovat pyrkineet turvaamaan tuottamiensa tutkintojen laadun käyttämällä systemaattisesti sähköisiä plagiointitunnistimia. Myös Suomessa jotkut korkeakoulut ovat alkaneet käyttää plagiointitunnistimia, joskin tieto plagiointiepäilyjen ja todettujen plagiointitapausten määrästä puuttuu. Artikkelissa paneudutaan plagioinnin määrittelyyn ja plagiointitapausten käsittelyn moniulotteisuuteen ja tulkinnallisuuteen.

Asiasanat: plagiointi, plagiointitunnistin

*

Johdanto

*”Ihmisiä on kahdenlaisia: niitä jotka osaavat plagioida ja niitä jotka jäävät kiinni.”
(DM 16.6.2009)*

Korkeakouluopinnoissa osaamista osoitetaan usein itsenäisesti laadittujen kirjallisten tehtävien avulla, kun aiemmin osaamista pyrittiin mittaamaan pääasiassa koetilanteessa tehtyjen kirjallisten kokeiden (tenttien) avulla. Sekä opettajat että opiskelijat jakavat käsityksen, että tentti osoittaa ainoastaan asioiden pinnallista osaamista, ulkomuistia. Kirjallisen tehtävän sen sijaan ajatellaan osoittavan opiskelijan todellista osaamista, ja kirjallisen tehtävän avulla opiskelija johdatetaan laajempaan tiedonhakuun ja tiedon prosessointiin. On myös olemassa koulutusohjelmia, joissa opiskelijan osaamista arvioidaan pelkästään kirjallisten tehtävien ja opinnäytetyön avulla.

Osana opintoja tapahtuva kirjoittaminen on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kun nykyiset korkeakouluopettajat tekivät omia opintojaan, kirjoittaminen saattoi vielä tapahtua käsin tai tuotos kirjoitettiin ”puhtaaksi” kirjoituskoneella. Samalla kun kirjoittaminen muuttui tekstinkäsittelyksi tietokoneella, opiskelussa tapahtuvan kirjoittamisen tietolähteet ovat muuttuneet. Aiemmin lähteisiin perustuva kirjoittaminen vaati opiskelijalta käynnin kirjastossa tai useammassakin kirjastossa, jossa oli mahdollista tutustua oman alan tieteellisiin julkaisuihin, kirjoihin ja lehtiin. Moni opiskelija käytti vielä 1990-luvulla mahdollisuutta kaukolainoihin, ja tietoa ”tilattiin” myös ulkomailta. Myös aiemmin valmistuneisiin opinnäytetöihin oli mahdollista tutustua kirjastossa. 2000-luvulla Internetin käyttö on koko ajan laajentunut niin, että nyt opiskelijan käytössä on valtava määrä opintoihin liittyviä tekstejä tietokoneen ruudulta käsin. Omalta tietokoneelta voi Internet-yhteyden avulla lukea sähköisiä kirjoja ja tieteellisten lehtien artikkeleita. Verkossa on luettavissa myös paljon opiskelijoiden laatimia tekstejä ja eri opintoasteilla laadittuja opinnäytetöitä. Osa teksteistä on täy-

sin suojaamattomia, ja tekstin kopiointi osaksi omaa tekstiä on helppoa. Jos toisen kirjoittamaa tekstiä siirtyy opiskelijan omaan tekstiin, niin silloin tulee puhua plagioinnista – vai tuleeko?

Korkeakoulut ohjeistavat nettisivuillaan ja opinnäytetöiden ohjeissaan opiskelijat kirjoittamaan niin, että toisten kirjoittamaa tekstiä ei esitetä omana. Ohjeistukset ovat melko yhtenäiset, mutta ohjeiden käytännön soveltamisesta ei juuri ole tietoa. Plagioinnin määrästä ja sen kehityssuunnasta on eriäviä näkemyksiä. Media on Suomessakin ottanut esille opiskelijoiden tekemän plagioinnin ja sen lisääntymisen (esim. Nevalainen 2008; Manner 2009), mutta Tutkimuseettinen neuvottelukunta toteaa plagioinnin olevan Suomessa vähäistä (esim. Lötjönen 2008). Kansainvälisesti plagioinnin lisääntymisestä ollaan huolissaan, ja korkeakoulut ovat pyrkineet turvaamaan tuottamiensa tutkintojen laadun käyttämällä systemaattisesti sähköisiä plagiaatintunnistimia. Suomen ulkopuolella plagiointi on kiinnostanut myös tutkijoita, ja kesällä 2010 järjestetään jo neljäs kansainvälinen plagiarismia käsittelevä konferenssi (plagiarismadvice.org 2010).

Käsittelen tässä artikkelissa plagioinnin määrittelyn ja plagiointitapausten käsittelyn moniulotteisuutta ja tulkinnallisuutta¹. Plagiointia ei missään tapauksessa hyväksytä, mistä ollaan korkeakouluissa julkisesti yhtä mieltä. Kun plagiointi ja siihen puuttuminen mainitaan esimerkiksi korkeakoulujen kirjallisten töiden ohjeistuksissa, ajatellaan ohjeiden lukijoilla myös olevan yhteinen käsitys siitä, mitä plagiointi on. Yksittäisissä plagiointitapauksissa yksimielisyyden saavuttaminen siitä, mikä itse asiassa on plagiointia (siis ei hyväksyttävää), on kuitenkin monimutkaista ja näyttää usein johtavan ristiriitoihin korkeakoulun sisällä (esim. Larkham & Manns 2002; Posner 2007; Moore 2008).

Plagioinnin määrittelyä

”Jos kopioit tekstityösi, osoitat että osaat kopioida toisten tekemisiä; omasta ymmärryksestäsi se ei kerro mitään. Käsityöläisammattissa tuo vastaisi sitä, että kun sinun tulee näyttää että osaat rakentaa tuolin, käyt kierrätyskeskuksesta hakemassa toisen tekemän tuolin ja sanot että mitä sitä itse rakentamaan kun joku muu on jo tuolin rakentanut.” (Nemi 26.6.2009)

Suomalaisten korkeakoulujen käyttämät määritelmät plagioinnista nojaavat Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksiin. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2002, 5) on määritellyt plagioinnin seuraavasti: ”Luvatonta lainaamista (*plagiarism*) on jonkun toisen julkituoman tutkimussuunnitelman, käsikirjoituksen, artikkelin tai muun tekstin tai sen osan esittäminen omanaan.” Neuvottelukunta tarkentaa määritelmää erottamalla anastamisen (*misappropriation*) plagioinnista eroavaksi vilpin muodoksi. Anastaminen määritellään siten, että se on ”tutkijalle luottamuksellisesti esitetyn alkupe- räisen tutkimusidean, -suunnitelman tai -havaintojen oikeudetonta esittämistä tai käyttämistä omista nimissään” (emt. 5).

Tutkimuseettinen neuvottelukunta käyttää luvatonta lainaamista määritellessään englanninkielistä käsitettä *plagiarism*. Plagiarismi viittaa laajemmin kokonaiseen ilmiöön kuin sana plagiointi, joka viittaa enemmänkin (yksittäiseen) tekoon tai tapaukseen. Määrittelyt eivät kuitenkaan ole selkeitä. Esimerkiksi Merriam Webster -sanakirja (2010) määrittelee käsitteen *plagiarism* käsitteen *plagiarizing* kautta: Plagiointi on varastamista; toisen henkilön esittämien ideoiden tai sanojen esittämistä omanaan;

toisen esittämän tuotannon siteeraamista ilman lähdemerkintää. Toinen plagiointisanalle annettu merkitys on kirjallinen varkaus, millä tarkoitetaan jostain olemassa olevasta lähteestä peräisin olevan idean tai tuotoksen esittämistä uutena ja alkuperäisenä.

Moni korkeakoulutuksen piirissä toimiva on lukenut Umberto Econ teosta Oppineisuuden osoittaminen (Eco 1995). Kirja ilmestyi alun perin vuonna 1977, mutta kirjan opit plagioinnista ja sen välttämistä eivät ole vanhentuneet. Lähteet ovat lähteitä, olivatpa ne kirjoja, lehtiä tai sähköisiä dokumentteja. Kirjansa luvussa *Kirjoittaminen* Eco käy tarkkaan läpi lainausten oikeaoppista käyttöä teksteissä. Käsitteet, joita Eco käyttää, ovat lainaus, parafraasi ja plagiaatti. Parafraasi on, Eco (1995, 163) siteerausten seuraavanlainen teko: "kirjoitatte yhteenvedon luetun teoksen tekstistä; laaditte siis parafrasoin, jossa ilmaisette kirjoittajan ajatuksia toisin sanoin". Eco erottaa myös käsitteet rehellinen parafraasi, jolloin kirjoittaja ilmaisee selkeästi, mitä lähde hän käyttää ja petollinen parafraasi, joka on itse asiassa plagiointia. Petollisessa parafrasissa tekstin alkuperäinen kirjoittaja hämärtyy, ja lukija pitää tekstiä kirjoittajan omiana.

Sutherland-Smith (2008) on julkaissut teoksen plagioinnista ja hän on perehtynyt plagiarismiin erityisesti Internet-ajan ilmiönä. Hän määrittelee plagiarismin sekä aiemman tietämyksen että keräämiensä empiiristen aineistojen perusteella. Monitahoisien jäsenyyksien, lukuisien tapausesimerkkien ja erilaisten aineistojen analyysin jälkeen hän esittää plagiarismin määritelmäksi kuuden elementin mallin: "lainattu kohde – otettu – jostain lähteestä – jonkun toimesta – ilman asianmukaista lähdemerkintää – tahallisesti/tahattomasti" (Sutherland-Smith 2008, 127).

Yksityiskohtaisemmin plagiointia on määritelty esimerkiksi Plagiarism.org -sivuilla olevan tyypittelyn avulla². Plagiointi ilmenee selvimmän silloin, kun varsinaista tekstin lähde ei ole ollenkaan mainittu. *Haamukirjoittaja* signeeraa jonkun toisen kirjoittajan kirjoittaman tekstin omakseen. Tästä on kyse myös silloin, kun opiskelija saa tai tilaa ja ostaa valmiin kirjoitelman tai opinnäytetyön yksityiseltä henkilöltä tai tekstejä myyvältä yritykseltä³. *Valokopiokirjoittaja* on kopioinut merkittäviä osia tekstistään suoraan yhdestä lähteestä muuttamatta kopioituja osia.

Nyyttikestipaperin kirjoittaja yrittää peittää plagiointiaan kopioimalla tekstejä useista eri lähteistä, muuntelemalla lauseita niin, että ne sopivat yhteen, mutta käyttää kuitenkin pääasiassa alkuperäisiä ilmaisuja. *Huonosti naamioitu plagiointi* on kyseessä silloin, kun kirjoittaja käyttää toisen kirjoittajan dokumenttia, muuttaa tekstiä hieman esimerkiksi vaihtamalla käsitteitä synonyymeihin, mutta säilyttää alkuperäisen tekstin sisällön. Tekstiä voi kuvata myös määre *laiskan hommia*: Kirjoittaja käyttää aikaansa tekemällä muista lähteistä kopioimastaan tekstistä parafrasien kokoelman sen sijaan, että käyttäisi saman ajan ja energian oman tekstin tuottamiseen. (Plagiarism.org 2010.)

Plagioinnista voi olla kyse myös silloin, kun lähde on mainittu, mutta maininta johtaa lukijaa harhaan. *Unohtunut alaviite* viittaa tilanteeseen, jossa kirjoittaja mainitsee alkuperäisen lähteen kirjoittajan, mutta jättää kertomatta lähteen julkaisutiedot tai tiedot siitä, missä lähde on käytettävissä. Tämä saattaa olla plagioinnin peittelyä, koska lähteen alkuperä hämärretään. Joskus teksteissä on tavattu myös *väärää informaatiota*, kirjoittajan ilmoittamat lähdeviitteet eivät ole asianmukaiset eikä lähteitä ole mahdollista löytää. *Liian täydellinen parafraasi* on tilanne, jossa kirjoittaja toistaa alkuperäisen lähteen sisältöä, mutta jättää laittamatta lainausmerkkeihin sellaista tekstiä, joka on kopioitu joko kokonaan tai lähes kokonaan sanasta sanaan alkuperäi-

sestä lähteestä. Vaikka kirjoittaja nimeää idean alkuperäksi lähteen, kirjoittaja esittää valheellisesti omikseen alkuperäisen kirjoittajan esittämän tiedon esitystavan ja tulokinnan. Tarkka tekstin lukija voi kiinnittää huomionsa myös *”anteliaisiin lainauksiin”*, kun kirjoittaja käyttää läpi tekstinsä asianmukaisesti lähdemerkintöjä ja käyttää myös asianmukaisesti lainausmerkkejä suorissa lainauksissa, jolloin teksti lopulta ei ole tekijän alkuperäinen tuotos. Joskus lainausmerkit on tavattu vain osassa suorina lainauksia, mikä voi johtaa lukijaa luulemaan lainausmerkittömiä tekstiosia kirjoittajan omiksi. (Plagiarism.org 2010.)

Itseplagiointi on yksi plagioinnin muoto, jota Suomessa ei ole juurikaan käsitelty tai määritelty. Itseplagioinnissa kirjoittaja käyttää omaa aiempaa tekstiään ja loukkaa näin sitä alkuperäisen tekstin odotusta, jota esimerkiksi kirjallisilta tehtäviltä, artikkeleilta, tutkimuksilta tai erilaisilta opinnäytetöiltä odotetaan (Plagiarism.org 2010). Itseplagioinnista on kyse silloin, kun opiskelija palauttaa opintosuorituksenaan samaa tekstiä kuin jossain aiemmassa suorituksessa, mutta aiempaan tekstiin ei viitata.

Huolimaton lähteiden käyttö

”Öö... Missä korkeakoulussa/yliopistossa wikipedia kelpaa lähteeksi...? Tai jos kelpaa niin voihan sitä lainata vaikka naapurin Pertsan pöytälaatikosta löytyvää nenäliinalle huulipunalla tuherrettua tiedotetta elektronin siirtymisestä kvanttitasolta toiselle. Wikipediaanhan voi jokainen kopioida vaikka kaiken tarvitsemansa matskun ja lainata sitä sitten sieltä omissa nimissään.” (Lähde: Wikipedia 17.6.2009)

Korkeakoulujen yleisenä pääsyvaatimuksena on lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittaminen tai vastaavien tietojen omaaminen. Ylioppilastutkinnon suorittaneet ovat osoittaneet äidinkielen osaamisensa ylioppilaskirjoituksissa, ja kirjoituksiin osallistuneilla on takanaan äidinkielenopintoja lukiossa. Lukion äidinkielen oppikirjoissa käydään läpi lähteiden käyttöä ja viittaustekniikkaa (esim. Mikkola ym. 2004, 147–157).

Lähes kaikki suomalaiset korkeakoulut ovat laatineet kirjallisille tehtäville ja opinnäytetöille kirjoittamisohjeet. Osa korkeakouluista käyttää yhtä yhteistä ohjetta, mutta joissakin korkeakouluissa käytetään myös oppiainekohtaisia ohjeistuksia. Yhteistä kaikille ohjeille on se, että lähteiden asianmukaista ilmoittamista korostetaan ja opiskelijaa ohjataan asianmukaisten tekstin sisäisten lähdeviitteiden käyttöön ja informatiivisen lähdeluettelon tekemiseen. Esimerkiksi Vuori (2002) toteaa laatimassaan kirjoittamisohjeessa näin: ”Huolimaton lähteiden käyttö sotii tutkimuksen ja opiskelun eettisiä periaatteita vastaan.”

Plagiointikeskustelussa ja -kirjallisuudessa käytetään käsitettä *sloppy scholarship* siinä yhteydessä, kun pohditaan tekstin kirjoittajan epäselviä lähdemerkintöjä tai huolimattonta lähteiden käyttöä. Rajanvedon tekeminen plagioinnin ja lähteiden huolimattoman käytön välille on vaikeaselkoista. Huolimattomuudeksi voitaneen laskea muutama virhe tekstin kokonaisuudessa – vaikeaa on määrittää ”hyväksytyjen” virheiden määrää. Muodostuuko toistuvista tai systemaattisista virheistä aihe plagiointiepäilylle?

Lähteitä voi kirjoituksessa käyttää huolimattomasti hyvin monella tapaa. Kirjoittaja ei esimerkiksi ole laittanut suoraan lainaukseen lainausmerkkejä, tai kirjoittaja viittaa tekstissään väärään dokumenttiin tai oikean dokumentin väärään sivuun. Petollisen parafrasoinnin (Eco 1995, 164) erottaminen tekstistä on joskus vaikeaa ja vaatii opiskeli-

jan kirjoittaman tekstin lukijalta (ohjaajalta tai tarkastajalta) laajaa erilaisten lähteiden sisällön tuntemista. Hyvin ongelmallinen kirjoitustapa on kyseessä silloin, kun kirjoittaja kopioi ja/tai muokkaa toisen kirjoittajan tekstiä lähdeviitteineen ja siirtää alkuperäisen kirjoittajan käyttämät lähteet omaan lähdeluetteloonsa.

Plagiointi – rikos vai loukkaus?

”Just joo. Kyllä tuntuu löytyvän tämänkin tyyppisen rikollisuuden puolusteluja! Paineet - ja roskat. Ollis jo korkea aika siirtyä (takaisin) osaamisen arvostukseen (jota on mahdotonta varastaa).” (Totuus ei pala tulessakaan 17.6.2009)

Englanninkielisissä plagiarismia käsittelevissä artikkeleissa puhutaan joskus p-sanasta (*the P-word*), kun kuvataan plagiointitapausten käsittelyn vaikeutta (esim. Park 2002, 473). Plagiointi on tabu – jopa siinä määrin, ettei itse sanaa haluta lausua ääneen.

Suomalaisissa teksteissä ja määrittelyissä plagiointia koskevat ilmaisut ovat lieviä eikä rikokseen viittaavia ilmauksia käytetä. Englanninkielisissä teksteissä plagiointia koskevat ilmaisut ovat voimakkaampia, ja rikokseen viittaavia ilmaisuja käytetään paljon. Yksi muutos käsitteistössä tapahtuu jo silloin, kun Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaiseman ohjeistuksen nimi *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen* on käännetty englanniksi *Good scientific practice and procedures for handling misconduct and fraud in science*. Ohjeistuksen suomenkielinen sana loukkaus on käännetty sanoiksi *misconduct* (= rikkomus, virkavirhe, virkarike) ja *fraud* (= petos, huijaus, vilppi).

Englanninkielisissä teksteissä plagiointia koskevat ilmaisut ovat hyvin värikkäitä. Plagiointia käsittelevän tekstin kirjoittajasta riippuen plagiointia verrataan moniin erilaisiin tekoihin, ja käytettyä sanastoa on haettu moraalin, uskonnon, oikeusvaltion ja lääketieteen piiristä. (esim. Park 2002, 472–473). Akateeminen epärehellisyys (*academic dishonesty*) on yleisnimitys korkeakoulujen ja tutkimuksen piirissä tapahtuvalle vilpille. Uskonnon sanastolla plagiointia on ilmaistu olevan synti, ja etenkin amerikkalaisissa teksteissä käytetään plagiointia luonteen kuvaamisessa yleisesti synnin metaforaa (esim. Wood & Warnken 2004). Oikeusvaltion käsitteistöä käyttävät ovat kuvanneet plagiointia esimerkiksi varkaudeksi (*theft*), huijaukseksi (*hoax*) tai petokseksi (*fraud*) (esim. Mallon 2001; LaFollette 1996).

Onko sitä paljon vai onko sitä vähän?

”Lukiosta luntaamalla, korkeakoulusta kopioimalla. Valitettavasti näin asiat vaan ovat.” (Rojektimiäs 16.6.2009)

Suomessa käsitykset plagiointia yleisyydestä vaihtelevat eikä asiaa ole juurikaan tutkittu. Paikallisella tasolla käsiteltyjä plagiointiepäilyjä tai -tapauksia ei tilastoida. Plagiointia ”virallisena valvojana” toimiva Tutkimuseettinen neuvottelukunta on toistuvasti raportoinut, että Suomessa on vain vähän tieteellistä vilppiä ja plagiointitapaukset korkeakoulutuksen ja tieteen piirissä ovat harvinaisia. Neuvottelukunta on lähettänyt kyselyn korkeakoulujen johtajille/rehtoreille vuosina 2003 ja 2006. Jälkimmäisessä kyselyssä tuli esille, että vuosina 2003–2005 korkeakouluissa oli yhteensä 25 plagiointiepäilyä, joista aiheellisiksi todettiin 13 (Lötjönen 2006). Myös Tutkimuseettinen arviointi Suomessa (2006, 3) toistaa käsitystä plagiointia vähäisyydestä: Tutki-

museettisen neuvottelukunnan rekisteröimät tilastot osoittavat, että "todettuja hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia on löytynyt vain yksittäisiä tapauksia".

Janne Behmin (2008) väitöskirjan liitteenä on *Selvitys tutkimuseettisestä ilmapiiristä Helsingin yliopistossa*. Selvitys on "karua luettavaa", ja sen kautta avautuu täysin erilainen näkymä suomalaisen korkeakoulutuksen eettiseen tilaan kuin mitä ylläpidetty "virallinen" kuva antaa ymmärtää. Tieteellisen vilpin moninaisuus paljastuu 57 yliopistolla työskentelevän henkilön haastattelujen kautta. Plagiointi on vain yksi osa vilpistä, joskin se tulee esille useiden henkilöiden haastatteluissa. Haastateltavat tuovat esille esimerkiksi monenlaisia epäselvyyksiä siitä, kuka ja millä perusteella merkitään tieteellisen artikkelin kirjoittajaksi. Ideavarkaudet ja plagiointi ovat toistuvia, ja tieteellisen vilpin käytäntöjä perustellaan itsellään: kyseessä on vakiintunut käytäntö.

Plagioinnin yleisyydestä on Suomessa julkaistu ainoastaan yksi tutkimukseen perustuva artikkeli (Kakkonen 2007). Kakkosen (2007) toteuttamaan kyselyyn vastasi 90 opettajaa, jotka työskentelivät eri koulutusasteilla. Vastaaajista 70 prosenttia oli sitä mieltä, että nykyään plagiointi on ongelma opetustyössä. Useimmat vastanneista opettajista olivat huomanneet plagiointia ainakin muutaman kerran lukukauden aikana, ja 35 prosenttia heistä oli havainnut plagiointia viikoittain tai muutaman kerran kuukaudessa. Yleisimpänä plagioinnin muotona pidettiin Internetistä kopiointia (Kakkonen 2007, 365–366.)

Vaikka plagiointia aiheena ei juurikaan ole käsitelty suomalaisissa tutkimusteksteissä, media on ajoittain käsitellyt asiaa. Sunnuntaisuomalainen kartoitti syksyllä 2008 plagioinnin yleisyyttä suomalaisissa korkeakouluissa (Nevalainen 2008). Kartoituksen mukaan ammattikorkeakouluissa plagioinnin uskottiin lisääntyneen enemmän kuin yliopistoissa, kun lehden kyselyyn vastanneista 24 ammattikorkeakoulusta yli puolet arvioi plagioinnin lisääntyneen. Tavallisin paljastunut plagiointi on tekstin kopioimista Internetissä julkaistusta lähteestä. Mielenkiintoista onkin, että tuon lehtiartikkelin englanninkielinen lyhennelmä (Nevalainen & Gustafsson 2008) on edelleen ainoa *Higher Education Corruption Monitor* -sivustolla mainittu Suomessa tapahtuvaa plagiointia käsittelevä artikkeli (CIHE 2010). Taloussanomien julkaisemassa plagiointia käsittelevässä artikkelissa puolestaan päädyttiin toteamaan, että plagioinnin lisääntyminen opintosuorituksissa on korkeakouluille kiusallista, mistä johtuen kiinnijääneistä puhutaan "yksittäistapauksina" (Manner 2009).

Suomessa plagioinnin yleisyys ei siis ole huolettanut korkeakoulutuksen saralla työskentelevää väkeä. Englanninkielisessä korkeakoulututkimuksessa plagiointia on kuitenkin käsitelty paljon, ja plagioinnin tutkimuksen perusteella todetaan kyseessä olevan vakava korkeakoulutuksen ongelma (esim. Park 2002, 471; Underwood 2006, 7–8; Fishman 2009). Britanniassa ja USA:ssa plagioinnin yleisyyttä on pyritty tutkimaan erilaisten opiskelijoille osoitettujen kyselyjen avulla. Esimerkiksi Underwood (2006) on koonnut vuosituhannen vaihteen molemmin puolin tehtyjen tutkimusten tuloksia. Erot opiskelijoiden itsensä ilmoittamissa plagioinneissa ovat suuret: kun Britanniassa vain 4–7 prosenttia korkeakouluopiskelijoista myöntää opiskeluvilpin, USA:ssa vuonna 2005 jopa 70 prosenttia korkeakoulussa opiskelleista myöntää syyllistyneensä jonkinlaiseen vilppiin opintojensa aikana. Vaikka brittiopiskelijat eivät juuri myönnä itse syyllistyneensä vilppiin, heistä 40 prosenttia ilmoitti tietävänsä jonkun, joka on syyllistynyt vilppiin. Yleisin vilppi englanninkielisessä korkeakoulumaailmassa on plagiointi.

Ruotsissa on koottu tilasto korkeakouluopiskelijoiden tekemästä vilpistä ja sen seuraamuksista korkeakoulujen tekemien vilppi-ilmoitusten perusteella (Högskoleverket

2009). Raportti *Disciplinärenden 2008 vid högskolor och universitet* vahvisti Ruotsin radion jo aiemmin tekemän selvityksen tulokset, kun siinä todetaan, että 417 opiskelijaa suljettiin pois opinnoista eripituisiksi ajoiksi vilpin takia, ja lisäksi 126 opiskelijaa sai varoituksen tekemästään vilpistä. Plagiointia ja sepittämistä ilmoitettiin vuoden 2008 aikana todetun 302 tapausta, joista 256 johti opiskelijan erottamiseen.⁴ Yleisin vilpin muoto Ruotsissakin oli siis plagiointi, mutta myös perinteisiä lunttilappuja käytetään vielä. Uusia "lunttilappuja" ovat matkapuhelimet, joihin voi kirjata tai kuvata muistettavia asioita. Matkapuhelimen avulla tietoa voi kokeen aikana löytyä Internetistä. Kokeeseen osallistuja voi myös laittaa tekstiviestin oppimateriaalin ääressä odottavalle ystävälle, joka tekstittää oikean vastauksen.

Fishman (2009) toteaa, että näyttöä plagioinnin yleisyydestä on olemassa paljon. Opiskelijat tekevät vilppiä opinnoissaan enemmän kuin esimerkiksi opettajat tai korkeakoulujen hallinto uskovat. Opiskelijoiden käsitys siitä, millainen plagiointi on vakava akateemista epärehellisyyttä, eroaa opettajien käsityksistä, kun esimerkiksi tekstin kopiointia Wikipediasta ei pidetä vakavana vilppinä. Mielenkiintoista on myös useiden tutkimusten toteamus plagioinnin toistuvuudesta: Internetistä plagioineet myönsivät plagioineensa myös muista kirjallisista lähteistä. (Underwood 2006, 7–9.) Thomas Mallon (2001, xiii) totesikin jo alun perin vuonna 1989 ilmestyneessä kirjassaan *Stolen Words*, että lähes aina plagioija toistaa tekonsa.

Ei ongelmaa, mutta ratkaistaan se siitä huolimatta...

"Kun dokumentin tallentaa ensin kuvaksi ja sitten vasta palautettavaksi pdf-tiedostoksi, niin ohjelmat eivät löydä tekstistä mitään epäilyttävää. Testattu ja toimii. Prujaaminen kunniaan." (teemu teekkari 16.6.2009)

Plagioinnin käsitteestä vaikuttaa korkeakoulussa toimivien kesken olevan yhdenmukainen ja monista ohjeistuksista luettava käsitys. Plagioinnin toteaminen on Suomessa kuitenkin osoittautunut monimutkaiseksi sosiaaliseksi prosessiksi. Joidenkin suomalaisten korkeakouluopettajien kokemustieto plagioinnin yleisyydestä on ristiriidassa Suomen "virallisten lukujen" eli vähäisten plagiointimäärien kanssa. Plagiointitapausten informantit ovat useaan otteeseen todenneet plagiointia olevan paljon opiskelijoiden erilaisissa opintosuorituksissa (Moore 2009). Plagioinnin todentamiskäytännöt korkeakouluissa vaihtelevat, ja jo yksin plagioinnin mahdollisuuden esille ottaminen voi johtaa konflikteihin – ei ainoastaan opiskelijan ja plagiointia epäilevän opettajan välillä vaan myös eri tavoin plagioinnin ymmärtävien opettajien välillä organisaation sisällä (Moore 2008). Behm (2008) toteaaakin plagiointiin liittyvän epävirallisen "hyväksyvän" normiston olevan ristiriidassa tieteen yleisten normien kanssa.

Sähköiset plagiointitunnistimet ovat olleet laajassa käytössä englanninkielisellä korkeakoulutuksen alueella sen jälkeen, kun plagioinnin huomattiin lisääntyneen Internetin käytön yleistyessä. Vaikka julkisesti Suomessa plagiointia ei ole tunnustettu ongelmaksi, plagiointitunnistimia on kuitenkin alettu käyttää korkeakouluissa. Nevalainen (2008) totesi artikkelissaan syksyllä 2008 seuraavaa: "Ammattikorkeakouluista kymmenen ilmoittaa, että sillä on käytössä tai koekäytössä tällainen ohjelma tai että sellaista ollaan parhaillaan hankkimassa. Yliopistoissa ohjelmia ei vastausten perusteella ole yhtä paljon."

Plagiointitunnistimen käyttöönotto on merkittävä pedagoginen ja eettinen kysymys, ja kukin korkeakoulu luo omat käytäntönsä ja ohjeistuksensa plagiointitunnistimen

käytölle. Plagiaatintunnistimen antama raportti vaatii aina opettajan tekemän sisällöllisen tarkastuksen. Tunnistin voi antaa väärää positiivisia ja väärää negatiivisia tuloksia. Ohjelma merkitsee jostain sähköisestä dokumentista lainatun ja asianmukaisesti lähdemerkinnällä ja lainausmerkeillä varustetun osion kopioiduksi tekstiksi, ja opettajan tulee tarkastaa tällöin lähdemerkintätavan oikeellisuus. Väärät negatiiviset tulokset johtuvat ohjelmiston puutteista; ohjelma ei välttämättä hae vertailua kaikista sähköisesti julkaistuista aineistoista. Paperista paperiin plagioiminen jää myös opettajan tunnistettavaksi. Opiskelijan puolestaan tulee olla tietoinen siitä, että opettaja tarkastaa hänen tehtävänsä tai opinnäytetyönsä sähköisen plagiaatintunnistimen avulla ja siitä, että hänen tekstinsä jää plagiaatintunnistinta ylläpitävän yrityksen tekstivarantoon. Näin ollen kussakin korkeakoulussa tulisi olla selkeät kriteerit ja ohjeet siitä, millaisen raportin perusteella plagiointia on syytä epäillä ja miten plagiointiepäilyissä toimitaan.

Erilaisten opintosuoritusten ja julkaisujen laatu on osa korkeakoulujen toiminnan laatua. Englanninkielisessä korkeakoulumaailmassa plagiaatintunnistimen käyttö on sidottu laatujärjestelmiin, ja korkeakoulut pyrkivät osoittamaan tuottamaansa osaamista opiskelijoiden korkeatasoisten ja autenttisten tuotosten avulla. Suomessa korkeakoulujen laatujärjestelmien auditoinneissa ei ole mainintoja plagioinnista tai plagioinnin välttämistä (esim. Korkeakoulujen arviointineuvosto 2007; 2010). Vaarana on korkeakouluun jäävä piilo-opetussuunnitelma, jonka mukaisesti plagioinnista tiedetään mutta siitä ei puhuta. Opintosuoritusjärjestelmä on läpinäkyvä vain, jos opiskelijoiden todella odotetaan välttävän plagiointia ja noudattavan yleisiä eettisiä periaatteita ja korkeakoulukohtaisia kirjoittamisen ohjeistuksia. Tällöin ohjeistus koskee myös korkeakoulujen henkilökuntaa. Jos vain opiskelijoiden odotetaan noudattavan ohjeistusta, ollaan kaksinaismoraalin tilanteessa, jossa opiskelijoiden ja henkilökunnan kirjoittamisista kohdellaan eri tavoin (Posner 2007, 90).

Lähteet

Behm, J. 2008. Tutkimusetiikka ja tutkimusympäristön normit. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

CIHE 2010. Higher Education Corruption Monitor. Plagiarism. The Boston College Center for International Higher Education.

http://www.bc.edu/bc_org/avp/soe/cihe/hecm/cmnews_05plagiarism.htm 1.2.2010.

Eco, U. 1995. Oppineisuuden osoittaminen eli miten tutkielma tehdään. Tampere: Vastapaino.

Fishman, T. 2009. Why it makes Sense for Students to Cheat (and how to let them know that it makes more sense for them not to). What's Happening on College Campuses Today? Turnitin Webinar Series. Plagiarism in the Digital Age: Voices from the Front Lines. Webinaari 24.4.2009. http://www.plagiarism.org/plag_webinar.html 1.2.2010.

Högskoleverket 2009. Disciplinärenden 2008 vid högskolor och universitet. Rapport 2009: 15. <http://www.hsv.se/download/18.1dbd1f9a120d72e05717ffe4722/0915R.pdf> 1.2.2010.

Kakkonen, T. 2007. Plagiarismi sekä sen havaitseminen ja estäminen Internet-aikakaudella. *Kasvatus* 38 (4), 364–369.

Korkeakoulujen arviointineuvosto 2007. Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi.

Auditointikäsikirja vuosille 2008–2011. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 7: 2007.

http://www.kka.fi/files/126/KKA_707.pdf. 22.5.2010.

Korkeakoulujen arviointineuvosto 2010. External Review of Finnish Higher Education Evaluation Council. Self Evaluation Report. http://www.kka.fi/files/998/FINHEEC_Self-evaluation_report.pdf. 22.5.2010.

LaFollette, M. C. 1996. *Stealing into Print. Fraud, Plagiarism, and Misconduct in Scientific Publishing*. Berkeley: University of California Press.

Larkham, P.J. & Manns, S. 2002. Plagiarism and its treatment in Higher Education. *Journal of Further and Higher Education* 26 (4), 339-349.

Lötjönen, S. 2008. Tutkimusetiikka, hyvä tieteellinen käytäntö ja vilppi. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Opetusmateriaali, Tutkimusetiikkaa, PowerPoint-esitykset vapaaseen käyttöön. <http://www.tenk.fi/JulkaisutjaOhjeet/index.htm> 1.2.2010.

Mallon, T. (2001/1989) *Stolen Words. The Classic Book on Plagiarism*. Orlando: Harcourt.

Manner, Maria 2009. Narauta corypaste-opiskelija. *Taloussanomat* 15.6.2009.

<http://www.taloussanomat.fi/uutinen/2009/06/15/narauta-corypaste-opiskelija/200910918/243?offset=70#comments> 1.2.2010

Merriam-Webster 2009. On-line dictionary. <http://www.merriam-webster.com/> 1.2.2010.

Mikkola, A-M., Koskela, L. ja Haapamäki-Niemi, H., Julin, A., Kauppinen, A., Nuolijärvi, P. & Valkonen, K. 2004. *Äidinkieli ja kirjallisuus. Käsikirja*. Helsinki: WSOY.

Moore, E. 2008. The Four Stages of Addressing Plagiarism. Esitys konferenssissa 3rd International Plagiarism Conference. Newcastle upon Tyne. 23.-26.6.2008.

<http://www.plagiarismadvice.org/media/2008papers/P34%20Moore.pdf> 1.2.2010.

Moore, E. 2009. Plagiointitapauksia Suomessa.

<http://www.plagiarismi.fi/plagiointitapauksia+suomessa/> 1.2.2010.

Nevalainen, T. 2008. Pääaine – Plagiarismi. Sunnuntaisuomalainen.

<http://www.ilikka.fi/teemat/teematarticle.jsp?article=382043&category=48> 1.2.2010

Nevalainen, T. & Gustafsson, S. 2008. Plagiarism increased in schools. *Helsinki Times*.

http://www.helsinkitimes.fi/htimes/index.php?option=com_content&view=article&id=4208:plagiarism-increased-in-schools-&catid=13:finnish-papers&Itemid=159

1.2.2010

Park, C. 2003. In Other (People's) Words: plagiarism by university students – literature and lessons. *Assessment & Evaluation in Higher Education* 28 (5), 471–488.

Plagiarism.org. 2010. <http://www.plagiarism.org/> 1.2.2010

plagiarismadvice.org 2010. Plagiarism Conference 2010. <http://www.plagiarismadvice.org/conference.html> 1.2.2010

Posner, R. A. 2007. *The Little Book of Plagiarism*. New York: Pantheon Books.

Sutherland-Smith, W. 2008. *PLAGIARISM, The Internet and student learning. Improving Academic Integrity*. New York: Routledge.

Turnitin 2010. <http://turnitin.com/static/index.html> 1.2.2010.

Tutkimuksen eettinen arviointi Suomessa 2006. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta, Lääketieteellinen tutkimuseettinen jaosto, Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä, Biotekniikan neuvottelukunta, Geenitekniikan lautakunta. http://www.tenk.fi/JulkaisutjaOhjeet/TutkimuksenEettinenArviointiSuomessaFIN_SVE.pdf 1.2.2010.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. <http://www.tenk.fi/HTK/htkfi.pdf> 1.2.2010.

Underwood, J. 2006. *Digital technologies and dishonesty*. Nottingham Trent University. http://www.ofqual.gov.uk/files/qca-06_digital-technologies-dishonesty-exams-tests-report.pdf 1.2.2010.

Vuori, J. 2002. *Opas lähteiden käyttöön*. Tampereen yliopisto, Naistutkimuksen laitos. <http://www.uta.fi/laitokset/naistutkimus/lahteitten%20kaytto-opas.htm> 25.10.2009.

Wasabladet 2009. *Det akademiska fusket*. Ledare, Peter Ehrström 27.2.2009. <http://www.vasabladet.fi/story.aspx?storyID=36978> 1.2.2010.

Wood, G. & Warnken, P. 2004. *Managing Technology. Academic Original Sin: Plagiarism, the Internet, and Librarians*. *Journal of Academic Librarianship* 30 (3), 237–242.

¹ Artikkelin lukujen alussa esitetyt kursivoidut tekstilainaukset ovat kaikki Taloussanomien keskustelupalstalta. Taloussanomien julkaisi 15.6.2009 artikkelin *Narauta copy-paste opiskelija* (Manner 2009), mikä kirvoitti lehden keskustelupalstalle yhteensä 74 viestiä ajalla 15.6.-1.7.2009.

² Plagiarism.org -sivustoa ylläpitää yhdysvaltalainen yritys iParadigms, jonka menestynein tuote on sähköinen plagiaatintunnistin Turnitin. Yhtiön omien tietojen mukaan Turnitin on käytössä yli 110 maassa (Turnitin 2010).

³ Tehtäviä, esseitä ja opinnäytetöitä myyviä yrityksiä kutsutaan "paperitehtäiksi" (*paper-mill*).

⁴ Wasabladet (2009) julkaisi aiheesta pääkirjoituksen *Det akademista fusket* jo ennen Hösklöleverketin raportin ilmestymistä Ruotsin radion tekemän tutkimuksen tuloksiin perustuen. Pääkirjoitusta varten Wasabladet oli haastatellut Vaasan Hankenin vararehtori Sören Kockia, joka toteaa olevansa vakuuttunut siitä, että plagiointi on lisääntynyt Suomessa aivan samalla tavoin kuin Ruotsissakin. Kockin mielestä ei ole mitään syytä uskoa, että Suomen ja Ruotsin välillä olisi eroa korkeakouluissa tapahtuvan plagiointin määrässä.